

Valtavähemmistöt toiseuttajina Hanif Kureishin teoksessa *Esikaupunkien Buddha*

Suvi Aitto-oja

Kandidaatintutkielma
Oulun yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Kirjallisuus
Joulukuu 2022

Sisällys

1 Johdanto	3
1.1 Representaatiot, diskurssit, stereotyyppiat ja toiseuttaminen	4
1.2 Kerronnan subjektit ja objektit	7
2 Valtaenemmistö vähemmistöihahmojen silmin	9
3 Oman oletetun vähemmistöviiteryhmän esittäminen	14
4 Toisten vähemmistöryhmien esittäminen	19
5 Päätäntö	21
Lähteet	23

1 Johdanto

Tarkastelen kandidaatintutkielmassani sitä, miten toiseuttaminen ilmenee sosiokulttuuristen valtavähemmistöihahmojen kerronnassa Hanif Kureishin (1991) teoksessa *Esikaupunkien Buddha*¹ (jatkossa EB). Lähiluen ja analysoin *Esikaupunkien Buddha* -kirjasta erityisesti kohtia, joissa joku kerronnan subjektina toimiva vähemmistöihahmo representoi stereotyyppitellen tai yleistäen jotakin ihmisryhmää tai ihmisryhmää edustavaa hahmoa. Ihmisryhmä ja sitä edustava hahmo määrittyvät analyysissäni kerronnan objektiksi. Analysoin kerronnassa ilmeneviä stereotyyppioita ja piirteitä jäsentäen niitä vertikaalisen ja horisontaalisen eron tekemisen käsitteillä.

Kirjallisuudentutkija Mark Stein (2004, xiii) on luokitellut *Esikaupunkien Buddha* -teoksen osaksi Britannian mustaa kirjallisuutta (*black British literature*). Jopi Nymanin (2010) mukaan Britannian mustalla kirjallisuudella tarkoitetaan maan afrokaribialaista tai aasialaista syntyperää olevan väestön kirjallista tuotantoa. Mustuus ei sinällään viittaa rodullisuuteen, vaan kyseessä on pikemminkin poliittinen termi, joka korostaa etniset rajat ylittävää solidaarisuutta. Keskeistä on yhteinen historiallinen kokemus rasismista. Britannian musta kirjallisuus on nostanut esiin maahanmuuttajien ääntä ja kokemuksia. (Nyman 2010, 199.)

Steinin (2004, xiii) mukaan suuri osa Britannian mustasta kirjallisuudesta – mukaan luettuna myös tutkimuskohteeni – kuvaa kehitysromaanin kaltaisesti subjektin muotoutumista erilaisten poliittisten, sosiaalisten ja muiden voimien puristuksessa. Stein kuitenkin toteaa, että *Esikaupunkien Buddha* -romaani ei varsinaisesti ole kehitysromaanin, sillä tarinan päähenkilössä Karimissa ei teoksen kuluessa tapahdu muuttumista. Muutos tapahtuu ympäröivässä yhteiskunnassa. Näin ollen Stein luokittelee teoksen tarkemmin mustaksi brittiläiseksi muutosromaaniksi (*black british novel of transformation*). Kyseiselle genrelle on tyypillistä kuvata päähenkilön muodostumista (*formation*) sekä brittiläisen yhteiskunnan ja kulttuurin muuttumista (*transformation*).

Stein on kytkenyt *Esikaupunkien Buddha* -teoksen myös osaksi postkoloniaalista kirjallisuutta (Stein 2004, xiv). Suomennettuna voidaan puhua jälkikoloniaalisesta kirjallisuudesta, joka laajasti ajatellen kattaa kaiken kolonialistiseen diskurssiin osaa ottavan kirjallisuuden.

---

¹ *The Buddha of Suburbia* (1990).

Jälkikoloniaalinen kirjallisuus ja jälkikoloniaalinen kritiikki kiinnittävät huomiota muun muassa vallan ulottuvuuksiin, rotuun, sukupuoleen, luokkaan ja etnisyyksiin. Jälkikoloniaalisen kirjallisuuden yhtenä keskeisenä perusteoksena pidetään vuonna 1978 ilmestynyttä Edward Saidin teosta *Orientalismi*. (Kuorti 2007, 11–17.)

Jälkikoloniaalisen kirjallisuuden ohella voitaisiin mielestäni hyvin puhua ylijarjaisesta kirjallisuudesta. Hanna-Leena Nissilä (nyk. Määttä) luonnehtii ylijarjaisuuden kuvaavan hyvin monenlaisten rajojen yli kulkevaa liikehdintää. Rajat voivat olla maantieteellisten ja kansallisten rajojen ohella esimerkiksi diskurssiivisia, symbolisia, institutionaalisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja kielellisiä. (Nissilä 2016, 47–49). Ylijarjainen kirjallisuus voi kuvata osin samaa kuin jälkikoloniaalinen kirjallisuus. Se on kuitenkin käsitteenä mielestäni kattavampi ottaessaan huomioon rajojen moniulotteisuuden ja monikerroksisuuden. *Esikaupunkien Buddha* -teoksessa puretaan toiseuteen kuuluvia stereotyyppioita ja käsitellään juurettomuuden kokemusta. Teoksessa on paljon jälkikoloniaaliselle kirjallisuudelle tyypillisiä teemoja. Mielestäni kirjan luokittelu jälkikoloniaaliseksi kuitenkin vähättelee kirjan muuta antia. Jälkikoloniaalisuus myös sitoisi Karimin hahmon siirtolaistaustansa, vaikka hän on todellisuudessa aina asunut Lontoon lähistöllä. Kertooko kirja siirtolaisista tai heidän jälkeläisistään? Kyllä, osittain. Mutta yhtä hyvin kirjan voisi sanoa kertovan 1970-luvun Lontoosta, nuoren pojan kasvusta, teatterista, boheemipiireistä ja homoseksuaalisuudesta. Kirjassa tehdään rajanvetoja hyvin monenlaisten mahdollisten identiteettien tai binäärisesti ajatellen identiteettijanojen ääripäiden välillä. Näitä identiteettejä ovat esimerkiksi naiseus–mieheys, työväenluokkaisuus–keskiluokkaisuus, homoseksuaalisuus–heteroseksuaalisuus sekä intialaisuus–englantilaisuus. Moniulotteisten rajankäyntimahdollisuuksien takia miellän *Esikaupunkien Buddha* -teoksen osaksi ylijarjaista kirjallisuutta.

1.1 Representaatiot, diskurssit, stereotyyppit ja toiseuttaminen

Jälkikoloniaalisessa ja ylijarjaisessa kirjallisuudentutkimuksessa on usein oltu kiinnostuneita representaatioista ja stereotyyppioista. Tähän jatkumoon omakin tutkielmani asettuu. Stuart Hallin (2005) mukaan representaatiolla tarkoitetaan jonkin kohteen tai aiheen esittämistä. Diskurssit puolestaan ovat sosiaaliin käytäntöihin ja valtaan kytkeytyviä puhetapoja ja ajattelutapoja, joilla kohteesta tuotetaan merkityksellistä tietoa. (Hall 2005, 105.) Stereotyyppisointi voidaan mielestäni jäsentää yhdeksi representoinnin muodoksi. Stuart Hallin

mukaan stereotypisoinnissa ihmisten ominaispiirteitä pelkistetään ja yksinkertaistetaan. Ominaispiirteiden myös nähdään olevan luonnon tuottamia ja vakiintuneita. (Hall 2005, 189.) Näin ollen stereotypisointi on ihmisten ominaispiirteitä yksinkertaistavaa esittämistä.

Jälkikoloniaalisessa kritiikissä on usein kiinnitetty huomiota siihen, millä tavalla erilaisia vähemmistöjä toiseutetaan, representoidaan ja stereotypisoidaan. Esimerkiksi Stuart Hall on kirjassaan *Identiteetti* (2005) tarkastellut sitä, miten mustia on kuvattu kaupallisissa mainoskuvastoissa. Oman tutkielmani näkökulma on hieman toisenlainen, sillä tutkielmassani erilaisia sosiokulttuurisia valtavähemmistöjä edustavat hahmot paikantuvat sekä katsojiksi/kertojiksi että katseen/kerronnan kohteiksi. Valitsemani aineisto tarjoaisi hyvin paljon myös esimerkkejä siitä, miten erilaiset valtavähemmistöt representoituvat valtaenemmistöön kuuluvien henkilöhahmojen kerronnassa. En ole tutkielmassani kuitenkaan kiinnostunut valtaenemmistön katseesta ja kerronnasta. Tutkimukseni keskiössä on se, miten valtaenemmistö- ja valtavähemmistöihahmot representoituvat valtavähemmistöjen silmissä.

On hyvä huomata, että vähemmistöön kuulumisen on kontekstisidonnainen ilmiö. Pride-kulkueeseen osallistuva hetero voi hetkellisesti kuulua vähemmistöön, jos ympärillä on enimmäkseen ei-heteroita ihmisiä. Kontekstisidonnaisuudesta huolimatta on kuitenkin niin, että tiettyinä aikakausina ja tietyillä sosiokulttuurisilla alueilla jotkut ihmisryhmät edustavat vähemmistöä hetkittäistä tilannetta pitkäkestoisemmin siten, että se näkyy ja vaikuttaa syvällä yhteiskunnan rakenteissa. Kyseessä on pysyväisluonteisempi ilmiö, jolla on seurauksia vähemmistöön kuuluvan ihmisen arkielämään. Toisin kuin Pride-kulkueeseen osallistuva hetero, joka vain piipahtaa hetkeksi vähemmistöasemassa tietäen voivansa palata pian takaisin enemmistöasemaansa, seksuaalivähemmistöön kuuluva on arjessaan enimmäkseen vähemmistön asemassa. Vähemmistöasema näkyy myös diskursseissa, siinä millä tavalla vähemmistöjä representoidaan ja miten he itse representoivat omaa viiteryhmäänsä tai toisia vähemmistöjä.

Stuart Hall on todennut, että diskursseilla on käytännön vaikutuksia erilaisten valtasuhteiden järjestämisessä (Hall 2005, 105). Diskurssit kytkeytyvät toiseuttamiseen, eli siihen, miten joku toinen nähdään itsestä erilaisena. Toiseutta rakennetaan eron tekemisen kautta. Hallin mukaan merkitykset paikantuvat eroihin siten, että esimerkiksi valkoinen saa merkityksensä vasta suhteessa mustaan. Erot rakentuvat juuri binaarisista vastakohtapareista. Vastakohtaparit ovat

kuitenkin harvoin neutraaleja suhteessa toisiinsa. Yleensä niihin sisältyy valta-asetelma. (Hall 2005, 153–154.)

Eron tekemistä voidaan mielestäni jäsentää vertikaalisen ja horisontaalisen segregaatien käsitteillä. Horisontaalisessa segregaatiossa jokin ihmisryhmä erottuu jostakin toisesta ihmisryhmästä esimerkiksi ulkoisten piirteiden tai tapakulttuurin osalta. Horisontaalinen segregatio ei ota kantaa siihen, onko toisenlainen ulkomuoto tai tapa toista ulkomuotoa tai tapaa parempi. Pelkällä horisontaalisella ulottuvuudella kuvatut piirteet ovat neutraaleja suhteessa johonkin toiseen. Eron tekemisen vertikaalinen ulottuvuus puolestaan paljastaa vertailuasetelman. Vertikaalisella ulottuvuudella jokin ulkomuoto tai tapa kuvautuu toista huonompana tai parempana. Yksinkertaistettuna ilmaisten horisontaalisesta eron tekemisestä on kyse silloin, kun sanotaan, että kaikki ovat erilaisia, mutta samanarvoisia. Kun hajontaa tapahtuu horisontaalisen ulottuvuuden ohella myös vertikaalisella ulottuvuudella, voidaan todeta, että kaikki ovat erilaisuutensa ohella myös eriarvoisia.

Kun tarkastellaan erilaisia identiteettejä ja suhteutetaan niitä toisiinsa vertikaalisella ulottuvuudella, on hyvä huomata erojen moninaisuus ja akseliluonne. Näihin viitataan termillä intersektionaalisuus. Elina Valovirran mukaan intersektionaalisuudella tarkoitetaan sitä, että tunnistetaan esimerkiksi seksuaalisuuteen, taloudelliseen asemaan, uskontoon ja etnisyyteen liittyvien erojen päällekkäisyyden vaikutukset subjektin sijoittumiselle erilaisissa merkityskentissä. (Valovirta 2010, 94.) Vallan, sorron kokemusten ja valta-analyysin näkökulmasta on merkitystä sillä, kuuluuko esimerkiksi nainen lesboutensa ohella myös etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöön.

Tutkielmani aihetta ja rajausta ohjaa emansipatorinen tiedonintressi. Tutkielmani pyrkii purkamaan olemassa olevia valtarakenteita nostamalla subjektiasemaan identiteettejä, jotka useimmiten ovat representoinnin kohteena. Kuten Elina Valovirta toteaa, valkoisuutta ei ole perinteisesti nähty rotuna vaan sitä on pidetty normina (Valovirta 2010, 92). Samalla tavalla voisi todeta, että heteroseksuaalisuutta ei ole pidetty seksuaalisena suuntautumisena vaan normina. Normiasemaan puolestaan pohjautuu asetelma, jossa normiasemassa oleva subjekti (esim. valkoinen ja/tai hetero) katsoo ei-normiasemassa olevaa objektia (esim. musta ja/tai homoseksuaali). Tutkielmassani subjektiasemaan tottunut normi asetetaan katseen, mielipiteen ja yleistämisen kohteeksi. Valtasuhteita puretaan antamalla vähemmistöihahmoille oikeus katsoa, representoida, stereotypisoida ja kertoa toisia. Pohjimmiltaan kyse on sen

tunnistamisesta, että myös vähemmistöihahmot toiseuttavat sen sijaan, että olisivat pelkkiä toiseuttamisen kohteita.

1.2 Kerronnan subjektit ja objektit

Esikaupunkien Buddha -kirjassa minäkertojana toimii Karim. Valtaosa toiseuden representoinnista tapahtuu siten Karimin katseen ja suoran kerronnan kautta. Toisaalta kirjassa on myös useita kohtia, joissa toiseutta representoidaan jonkun toisen hahmon suoran replikoinnin kautta. Näin ollen kerronnan subjektiksi määrittyy joku muu kuin Karim. Toisinaan taas Karim toimii minäkertojana, mutta kerronnan fokalisaatio kuitenkin asettuu siten, että kerronnan subjektina on joku muu kuin Karim itse. Karim siis ikään kuin kertoo jonkun toisen näkemyksiä jostakin toisesta. Useimmiten kerronnan subjekti ja objekti ovat fokalisaation muutoksista huolimatta selkeästi pääteltävissä. Karimin ohella kerronnan subjekteina toimivat esimerkiksi Haroon, Jamila, Jeeta, Changez, Tracey, Anwar ja Allie sekä nimeämättä jäänyt latinalaisamerikkalainen henkilöihahmo.

Kirjan henkilöihahmoista Haroon, Anwar ja Jeeta ovat muuttaneet aikoinaan Intiasta Englantiin, jossa asuvat kirjan tapahtumien aikaan 1970-luvulla. Karim ja Allie ovat Haroonin ja syntyjään englantilaisen Margaretin lapsia. Jamila puolestaan on Jeetan ja Anwarin lapsi, joka on syntynyt Englannissa. Changez muuttaa kirjan kuluessa Intiasta Englantiin mennäkseen naimisiin Jamilan kanssa. Tracey on Karimin näyttelijäkollega, jonka taustasta ei juuri muuta kerrota kuin se, että hän on 19-vuotias musta nainen. Kuten henkilögalleriasta ilmenee, kerronnan subjekteissa on edustettuna Intiasta Englantiin tulleita ensimmäisen polven maahanmuuttajia sekä heidän jälkeläisiään. Karimin ja Allien osalta on huomattava, että vaikka heidän vanhemmistaan vain toinen on maahanmuuttaja, kerronnassa tulee esiin se, että lapset tulkitaan ulkopuolelta usein intialaisiksi tai pakistanilaisiksi heidän ulkoisten ominaisuuksiensa perusteella. Samoin myös Englannissa syntynyt Jamila tulkitaan usein joksikin muuksi kuin englantilaiseksi. Näin ollen he edustavat tulkinnassani vähemmistöihahmoja, vaikka ovatkin Englannissa syntyneet. Karimin hahmo tuo myös kirjassa esiin kahden kulttuurin välissä tai rajatilassa olemisen teemaa, kuten myöhemmin tutkielmassani tuon esiin. Tämä vahvistaa tulkintaani siitä, että kyseiset hahmot edustavat vähemmistön katsetta. Valtaenemmistöön kuuluva henkilöihahmo ei kyseenalaistaisi omaa englantilaisuuttaan.

Keitä sitten ovat ne kerronnan objektit eli ihmisryhmät, joita vähemmistöön kuuluvien hahmojen kerronnassa representoidaan? Useimmiten stereotyyppittelevän ja yleistävän kerronnan objektina ovat intialaiset. Toiseksi eniten representoidaan valkoisia ja lähes yhtä paljon englantilaisia. Myös länsimaalaiset asemoituvat muutaman kerran kerronnan objektiksi. Kohtia, joissa edellä mainittuja valtaenemmistöjä edustavia ihmisryhmiä representoidaan, on yhteensä suunnilleen yhtä paljon kuin kohtia, joissa representoinnin kohteena ovat intialaiset. Tämä itsessään kertoo paljon kahden kulttuurin välissä olemisesta: vähemmistöihahmojen erontekemisen kohteena eivät ole pelkästään enemmistöön kuuluvat ryhmät, vaan eroja tehdään myös suhteessa intialaisuuteen. Näiden ohella kerronnan objekteina kirjassa esiintyvät myös muut vähemmistöryhmät, kuten homoseksuaalit, pakistanilaiset, kiinalaiset, muslimit, jehovantodistajat ja mustat.

2 Valtaenemmistö vähemmistöihahmojen silmin

Valtaenemmistöä representoidaan kirjassa kohdissa, joissa kerronnan objekteina ovat valkoiset, länsimaalaiset ja englantilaiset. Heti kirjan ensimmäisellä sivulla kirjan minäkertojana toimiva päähenkilö jäsentää omaa suhdettaan englantilaisiin:

Nimeni on Karim Amir ja olen perienglantilainen, melkein. Minua pidetään usein vähän omituisena englantilaisena, koska juureni ovat kahdessa vanhassa historiassa. Mutta siitä viis – olen englantilainen (joskaan en ylpeä siitä) Etelä-Lontoon esikaupungeista ja menossa jonnekin. Se että olen levoton ja ikävystyn herkästi johtuu ehkä tästä maanosien ja verien sekoituksesta, siitä että olen kotoisin sieltä ja täältä, että kuulun ja en kuulu. (EB, 7.)

Karim paikantaa itsensä englantilaiseksi – joskin omituiseksi sellaiseksi. Hän tulee myös määritelleeksi sen, miten perienglantilaisuus eroaa englantilaisuudesta. Perienglantilaisen juuret ovat vain yhdessä historiassa, ei kahdessa. Kaiken kaikkiaan kuvauksesta tulee vaikutelma epävarmuudesta, ulkopuolisuudesta ja kuulumattomuudesta. Englantilaisuus ei piirry erityistä ylpeyttä aiheuttavana määreenä, eikä Karim oikeastaan ole edes ihan varma siitä, kuuluuko hän englantilaisiin.

Karimin epävarmuuden voi tulkita johtuvan sisäistetystä toiseudesta. Epäilyksen ääni ei ehkä ole Karimin oma ääni, vaan seurausta siitä, miten häntä on ulkopuolisten katseessa ja kerronnassa toiseutettu. Myöhemmin kirjassa Karim toteaaakin: ”Meidänhän piti olla englantilaisia, mutta englantilaisille olimme aina lakuja, negoja, pakeja ja mitä kaikkea.” (EB, 65). Kun Karim kertoo, miten englantilaiset ovat hänet nähneet, hän tulee samalla itse tehneeksi yleistyksen: englantilaiset tulkitsevat aina väärin. Englantilaisten tulkintatavan ja käytöksen voi myös päätellä olevan loukkaavaa.

Myöhemmin kuva englantilaisista rasisteina saa lisää sävyä kohdassa, jossa Karim suree Genenimisen mustan näyttelijän tekemää itsemurhaa: ”Ihana Gene [...] tappoi itsensä, koska joka päivä englantilaiset kertoivat katseillaan, huomautuksillaan, asenteillaan vihaavansa häntä; he eivät antaneet hänen hetkeksikään unohtaa, että he pitivät häntä neekerinä, orjana, alempana oliona.” (EB, 268.)

Ilkeys ja rasistisuus eivät ole ainoita määreitä, joita Karim liittää englantilaisiin. Karimin kerronnassa englantilaiset näyttäytyvät usein myös materialisteina, joille itsensä kehittämisen ja henkevyuden sijaan tärkeintä on materian ja statuksen kartuttaminen (EB, 79, 91).

Karimin isän, Haroonin, näkemys englantilaisista muuttui hänen elämänsä aikana. Haroon kertoo pitäneensä englantilaisia nuorena ”korkeampina olentoina”, mutta tullessa myöhemmin siihen tulokseen, ettei hänestä itsestään ”koskaan tule muuta kuin intialainen” (EB, 311). Näkemykset englantilaisista alkoivat muuttua jo sinä päivänä, kun hän ensimmäisen kerran saapui Lontooseen:

Isä kuitenkin ällistyi ja piristyi nähdessään millaisia britit olivat Englannissa. Hän ei ollut koskaan nähnyt englantilaisia köyhyydessä, kadunlakaisijoina, roskakuskeina, myyjinä, baarimikkoina. Hän ei ollut koskaan nähnyt englantilaisten tunkevan leipää suuhunsa sormillaan, eikä hänelle ollut kerrottu, että englantilaiset eivät peseytyneet säännöllisesti, koska vesi oli niin kylmää – mikäli heillä oli vettä ensinkään. Ja kun isä koetti keskustella Byronista paikallisissa pubeissa, häntä ei ollut varoitettu, etteivät kaikki englantilaiset osanneet lukea ja etteivät he välttämättä kaivanneet intialaisilta yksityisopetusta jonkun pervertikon ja mielipuolen runoudesta. (EB, 32.)

Kuvauksessa englantilaiset näyttäytyvät likaisina, huonotapaisina, köyhinä ja sivistymättöminä. Eräässä kohdassa Haroon myös luonnehtii brittien olleen Intiassa jäykkiä, naurettavia, epävarmoja ja sääntösidonnaisia (EB, 295). Lisäksi hän kritisoi englantilaisia heidän halustaan hallita kaikkea. Ja kun Haroonilta kysytään, mitä englantilaisilta puuttuu, hän vastaa ”» [...] teille ei ole kertynyt viisautta. Teidän henkinen kehityksenne on pysähtynyt. »” (EB, 312.)

Haroonin luonnehdinnat ovat kiinnostavia, sillä ne noudattavat hyvin perinteistä toiseuttamisen strategiaa, jossa toinen nähdään pelkän erilaisuutensa ohella likaisena ja barbaarisena. Näin tuo toinen asettuu vertikaalisella ulottuvuudella alempiarvoiseen asemaan suhteessa omaan itseän. Stuart Hallin mukaan valkoisiin rotuihin on yleensä liitetty älyllinen kehittyneisyys, oppineisuus, puhtaus sekä sivistynyt itsehillintä (Hall 2005, 167). Karimin ja Haroonin representaatioissa kuva piirtyy täysin toisenlaiseksi.

Englantilaisuuden ohella *Esikaupunkien Buddha* -kirjan vähemmistöihahmot representoivat useassa kohdassa valkoisuutta yleistävään sävyyn. Yleistyneitä ovat käsitykset siitä, että valkoiset ovat epäreiluja ja rasistisia. Haroon ei esimerkiksi usko intialaisten saavan koskaan työssään ylennyksiä, koska valkoiset eivät koskaan ylennä heitä niin kauan kun tarjolla kyseiseen tehtävään olisi joku valkoinen mies (EB, 35). Jamila puolestaan näkee valkoiset hyökkäävinä ja suorastaan murhanhimoisina, mikä ilmenee Karimin kerronnan kautta:

Hän valmistautui sissisotaan, jonka hän tiesi väistämättömäksi, kun valkoiset lopulta kävisivät mustien ja aasialaisten kimppuun ja koettaisivat ajaa meidät kaasukammioihin tai heittää meidät vuotaviin veneisiin. [...] Jamilan asenteet perustuivat paljolti siihen mahdollisuuteen, että joku valkoinen porukka voisi tappaan jonkun meistä. (EB, 69.)

Kyseisessä kohdassa viitataan myöhemmin uusfasistisiin ryhmittymiin, joita liikuskelee Jamilan asuinalueen lähetyvillä. Näin ollen Jamilan asenteiden voi ajatella pohjautuvan käsityksiin kyseisistä ryhmistä. Yhtä kaikki representaation kohteena ovat kuitenkin kaikki valkoiset. Kyseessä on rasismille tyypillinen tapa leimata koko ihmisryhmä sen vuoksi, että joku ryhmästä toimii väärin.

Valkoisuuteen liitetään henkilöhahmojen kerronnassa myös vähemmän uhkaavia piirteitä. Karim esimerkiksi vertaa Jamilaa valkoisiin tyttöihin nähden hänet suorastaan hieman paheellisena: ”[...] Jamila oli selvinnyt ehjin nahoin puuhista, joita jotkut hänen valkoisista ikätovereistaan eivät olisi osanneet kuvitellakaan. Hän oli vuosikausia harrastanut tupakanpoltoa, viinanjuontia, sukupuoliyhteyttä ja tansseissakäyntiä [...]” (EB, 78.) Valkoiset tytöt nähdään vertauksen kautta suorastaan kiltteinä ja viattomina, ehkä jopa hieman tylsinä. Kuva tylsästä valkoisuudesta saa myös lisäpontta Karimin todetessa Jamilaan liittyen: ”Kuten minäkin hän oli heittänyt hiiteen sen »vanhan, tylsän, valkoisen kaman», jota meille opetettiin collegessa.” (EB, 115).

Yksi toistuva piirre kirjassa on se, että vähemmistöihahmoilla näyttää olevan selkeä mielikuva siitä, mitä valkoiset heistä yhtenäisenä ihmisjoukkona ajattelevat. Karim käy kyseiseen teemaan liittyen kiinnostavan dialogin näyttelijäkollegansa kanssa. Karim on luonut näytelmään intialaisen näytelmäihahmon, josta musta Tracey ei pidä. Tracey perustelee näkemystään, ja Karim yrittää täsmentää tulkintoja:

» Ikävä kyllä siinä esitetään mustat ihmiset – »
 » Intialaiset – »
 » Mustat ja aasialaiset – »
 » Yksi vanha intialainen mies – »
 » Järjettömiksi, naurettaviksi, hysteerisiksi. Ja fanaattisiksi. »
 [...]»
 » [...] Sinä esität juuri sen, mitä valkoiset ajattelevat meistä jo. Että olemme hassunkurisia, että meillä on kummallisia tapoja ja älyttömiä perinteitä. Valkoinen mies pitää meitä jo valmiiksi ihmisinä ilman ihmisyyttä. [...] Sinä esität meidät silmittöminä päällekkärajina. Miksi sinä vihaat itseäsi ja kaikkia mustia noin paljon, Karim? »

[...]

» [...] Sinä määrittelet siinä valkoisen totuuden. Tässä keskustellaan valkoisesta totuudesta. » (EB, 214–215.)

Kiinnostavaa dialogissa on se, että samaan aikaan kun Tracey pelkää valkoisten tekevän yleistyksiä mustista ihmisistä yhden intialaisen roolihahmon perusteella, hän itse tekee yleistyksiä siitä, millainen on valkoinen totuus. Valkoiset nähdään yhtenä joukkona.

Kirjan henkilöahmot ovat myös toistuvasti huolissaan siitä, millaista kuvaa intialaisista valkoisille esitetään. Esimerkiksi Jamila kritisoi Karimia siitä, kuinka tämä on Mowglin hahmoa näytellessään ylläpitänyt intialaisiin liitettyjä ennakkoluuloja ja kliseitä (EB, 187). Jamila myös pelkää Helenin saavan intialaisista naurettavan, jääräpäisen, ahdasmielisen ja vanhanaikaisen kuvan, mikäli Karim kertoo hänelle Anwarin nälkälakosta (EB, 87). Huoli siitä, millaisena oma ryhmä kuvastuu, on toisaalta myös oletus siitä, ettei valkoinen ihminen osaa tulkita vähemmistöjä yksilöinä.

Kirjan henkilöahmoista erityisesti vasta Englantiin muuttanut Changez tekee eroa suhteessa länsimaalaisuuteen. Länsimaalaisuuden representaatioissa korostuu tunnekylmyys ja laskelmointi:

» Tämä [Jamilasta eroaminen] on liian länsimaista minulle [...] Täällä, tässä tunteiden kapitalismissa, kukaan ei välitä toisista. [...] Jokainen jätetään mätänemään yksin. Kukaan ei auta pystyyn ihmistä, kun hänet on lyöty maahan. [...] » (EB, 255.)

» Rakkaus on rakkautta, ja se on ikuista. Lännessä ei ole enää romanttista rakkautta. Siitä lauletaan vain radiossa. Täällä ei kukaan rakasta tosissaan. » (EB, 264.)

Toisessa kohdassa Karim kertoo Changezin näkevän Englannin seksuaalisen tarjonnan kultakaivoksena (EB, 114). Kiteytettynä Changezin näkemyksen mukaan länsimaat tarjoavat seksiä mutta eivät rakkautta. Changez tekee länsimaalaisuudesta yleistyksen, vaikka kirjan tarinan pohjalta pettymyksen oikea lähde on mahdollista paikantaa Changezin omaan avioliittoon Jamilan kanssa. Jamila ei suostu harrastamaan seksiä Changezin kanssa, vaikka harrastaakin sitä muiden miesten ja yhden naisenkin kanssa. Changez ikään kuin laittaa rakkaudettomuuden länsimaalaisten vaikutteiden syyksi, vaikka Jamila itse asiassa elää kahden kulttuurin välissä ja kirjan tarinan edetessä kiinnostuu nimenomaan enemmän intialaisesta

kulttuurista ja yhteisöllisyydestä. Toisen näkeminen yliseksuaalisena on niin ikään yksi Stuart Hallin esiin nostama stereotypisoinnin tapa (Hall 2005, 199).

Toisaalta Changez kertoo myös pitävänsä englantilaisista, koska he ovat kohteliaita ja huomaavaisia, eivätkä panettele toisiaan jatkuvasti kuten intialaiset. Changezin mukaan varsinkin englantilaiset naiset ovat herrasmiehiä. (EB, 265.) Changezin näkemysten muuttuminen liittyy siihen, että hän on muuttanut Jamilan kanssa asumaan eräänlaiseen yhteisölliseen kommuuniin Lontoon eteläpuolelle.

3 Oman oletetun vähemmistöviiteryhmän esittäminen

Esikaupunkien Buddha -kirjan henkilöahmot representoivat myös omaa oletettua vähemmistöviiteryhmäänsä. Käytän tässä yhteydessä termiä *oletettu* sen vuoksi, että henkilöahmot eivät kerronnassa välttämättä tuo itse suoranaisesti esille sitä, mihin viiteryhmään identifioituvat. Esimerkiksi Karim näyttää seilaavan useiden identiteettien välimaastossa. Olen olettanut hahmojen vähemmistöviiteryhmiksi sellaiset vähemmistöryhmät, joihin henkilöahmon voi taustansa perusteella olettaa kuuluvan tai joiden suhteen hän ainakin tekee kerronnassa jonkinlaista identiteettityötä.

Tutkielmani edellisen luvun alun sitaatissa Karim identifioi itsensä englantilaiseksi, mutta myöhemmin kirjassa kuva täydentyy:

Mutta katsoessani näitä outoja olentoja – intialaisia – tunsin, että jollakin tavalla nämä olivat minun kansaani ja että olin koko ikäni kiistänyt tai väistänyt tämän tosiasian. Minua hävetti ja tunsin samalla itseni vajavaiseksi, aivan kuin minusta olisi puuttunut toinen puoli ja olisin toiminut yhteistyössä vihollisten kanssa, niiden valkoisten, jotka halusivat intialaisten olevan heidän kaltaisiaan. (EB, 252.)

Yksi kirjan toistuva teema näyttää olevan rajankäynti erilaisten mahdollisten kulttuuri-identiteettien välillä. Ratkaisut identiteettiongelmaan vaihtelevat henkilöahmoittain. Siinä missä Karim alkaa kirjan edetessä identifioitua myös osaksi intialaisuutta, Karimin veli pyrkii erottautumaan intialaisuudesta. Allie ei koe itseään sorretuksi intialaiseksi tai mustaksi. Allien mukaan Karim ja hän ovat suorastaan etuoikeutettuja edellä mainittuihin verrattuna (EB, 316). Toisaalta Allie ei myöskään identifioitu valkoisuuteen:

» Mustilla on sentään orjuushistoriansa. Intialaiset potkittiin pois Ugandasta. Niillä on syytäkin katkeruuteen. Mutta meikäläisiä ei ole heitetty leireihin eikä tulla heittämään. Meitä ei voi niputtaa yhteen niiden kanssa, luojan kiitos. Ja meidän pitäisi olla kiitollisia siitä, ettei meillä ole valkoista ihoa. Minä en pidä valkoisesta ihosta [...] » (EB, 316.)

Vastikään Lontooseen muuttaneen Changezin näkemykset intialaisista ovat kaikkein negatiivisimmin sävyttyneitä, ikään kuin hän haluaisi tehdä selvän eron itsensä ja muiden intialaisten välillä. Changez kuvailee erästä intialaista yleistävään sävyyn:

» Sielu kai heilläkin on, mutta tämä kamala rasismi johtuu siitä, että he ovat niin likaisia, niin karkean näköisiä, niin huonotapaisia. Ja kulkevat englantilaisille oudoissa vaatteissa, turbaaneissa ja semmoisisa. Jotta heidät hyväksyttäisiin, heidän olisi elettävä maassa maan tavalla ja unohdettava aivottomat kylänsä!

Heidän olisi päätettävä, ovatko he siellä vai täällä. Katso, kuinka paljon minä olen täällä! Ja miksei tuokaan hamppari katso englantilaisia silmiin! Ei ihme, että saa englantilaisilta selkäänsä! » (EB, 249.)

Changezin mukaan syy rasismiin näyttää piilevän siinä, etteivät intialaiset ole katkaisseet juuriaan ja assimiloituneet riittävästi osaksi englantilaista kulttuuria.

Karim tekee rajankäyntiä myös suhteessa erilaisiin seksuaalisiin identiteetteihin. Hänellä on kirjassa romanttisia ja seksuaalisia suhteita sekä naisten että miesten kanssa. Homoseksuaalisuus kuitenkin näyttäytyy identiteettinä, joka on jollakin tavalla ongelmallinen tai vähemmän toivottu. Karim ei halua tehdä valintaa naisten ja miesten välillä, koska pelkää osoittautuvansa pervertikoksi ja tarvitsevansa hoitoa, hormoneja tai sähköiskuja (EB, 68). Nämä pelot kytkeytyvät tietysti siihen tilanteeseen, jos hän identifioituisi homoseksuaaliseksi. Homoseksuaalisuus representoituu negatiivisena verrattuna heteroseksuaalisuuden representoimiseen. Karim myös käyttää itse homoa haukkusanana (EB, 77). Kiinnostava on myös kohta, jossa hän kertoo: ”[...] Eva noudatti kaikkia niitä kutsuja, joita hän ja isä saivat ohjaajilta, romaanikirjailijoilta, toimittajilta, oikolukijoilta, hinttareilta ja muilta Evan tuttavilta.” (EB, 179.) Kerronnassaan Karim rinnastaa hinttarit ja erilaiset ammatit ikään kuin homoseksuaalisilla ihmisillä ei olisi ammattia tai mitään muuta identiteettimäärettä kuin homoseksuaalisuus. Lisäksi itse termi *hinttari*² on haukkumasana. Pelkistys on niin silmiinpistävä ja räikeä, että sitä on vaikea ohittaa.

Karimin kuvaus homoseksuaalisuudesta on kauttaaltaan hyvin stereotyyppinen ja negatiivisesti sävyttynyt:

Tiesin, että se oli epätavallista, se että halusin maata sekä poikien että tyttöjen kanssa. Pidin voimakkaista vartaloista ja poikien niskoista. Pidin siitä että miehet hypistelivät minua, että heidän kouransa vatkasivat minua, ja pidin siitä että esineitä – harjanvarsia, kyniä, sormia – tungettiin perseeseeni. Mutta pidin myös pilluista ja rinnoista, naisten yleisestä pehmeystä, pitkistä sileistä sääristä ja heidän pukeutumisestaan. (EB, 68.)

Lainauksessa anaaliseksi yhdistyy nimenomaan homoseksuaalisuuteen, vaikka sillä ei ole seksuaalisen suuntautumisen kanssa mitään tekemistä. Yhtä hyvin harjanvarret, kynät ja sormet voisivat yhdistyä kuvaukseen heteroseksistä, mutta tässä kohdassa kuvaus uusintaa homoseksuaalisuuden kytkeä nimenomaan anaaliseksiin. Anaaliseksi puolestaan yhdistyy

---

² Alkuteoksessa *pouf*.

ulostamisen kautta likaisuuteen. Tämä kytkee representaation jo aiemmin mainitsemaani toiseuttamisen strategiaan, jossa toinen nähdään likaisena ja siten myös huonompana.

Karimin kuvauksessa homoseksuaalisuudesta ilmenee myös toinen hyvin stereotyyppinen piirre. Hän kuvailee tunteitaan Charlieta kohtaan:

Rakkauteni häneen oli epätavallista, toisenlaista kuin rakkaus yleensä: se ei ollut aulista. Ihailin häntä enemmän kuin ketään muuta, mutta en toivonut hänelle hyvää. Pidin häntä itseäni parempana ja halusin olla hän. Himoitsin hänen lahjojaan, kasvojaan, tyyliään. Halusin aamulla herätessäni huomata sen kaiken siirtyneen itselleni. (EB, 21.)

Karimin rakkaus Charlieta kohtaan naamioituu lainauksessa mimeettiseksi haluksi. Mimeettinen halu on René Girardin teoretisoima käsite, jota tässä yhteydessä käytän kuitenkin yksinkertaisesti kuvaamaan toisten halujen jäljittelemistä. Samaa sukupuolta olevien suhteita on usein kirjallisuudessa kuvattu tällaisena mimeettisenä haluna, jossa heikompi ja usein myös nuorempi ihminen katsoo ihailien vahvempaa ja usein myös vanhempaa samaa sukupuolta olevaa henkilöä (ks. esim. Kekki 2004, 18). Asetelma on tuttu antiikin Kreikan pederastiasta, joskin tuolloin pederastiaan suhtauduttiin myönteisesti (Hupperts 2006, 34–35). Myöhemmin pederastiseen kuvaukseen on kirjallisuudessa liitetty viettelyn elementti. Kerronnassa asetelmaan on tullut negatiivisempi sävy, kun vanhempi usein viettelee nuoren ja viattoman osapuolen homoseksuaaliseen suhteeseen (Kekki 2004, 18).

Tällainen representaatio esittää hahmot kehitykseltään eritasoisina siten, että ihailija näyttäytyy lapsenomaisena verrattuna ihailun kohteeseen. Samankaltaiseen diskurssiin kytkeytyy mielestäni etenkin aiemmin vallalla ollut käsitys siitä, että homoseksuaalisuus on ohimenevä vaihe, josta ikään kuin kypsytään pois. Se, että mimeettisen halun tai pederastian asetelma toistuvasti yhdistetään juuri homoseksuaalisuuden kuvaamiseen, paljastaa toiseuttamisen strategian, jossa toiseutettu nähdään epäkypsyytensä ja lapsenomaisuutensa vuoksi myös heikompana ja huonompana verrattuna heteroseksuaalisuuteen. Stuart Hall on kirjassaan nostanutkin esiin sen, kuinka lapsellistaminen on yksi tyypillinen representaatioon liittyvä strategia (Hall 2005, 197). On hyvä huomata, että Karimin heteroseksuaalisissa suhteissa mimeettisen halun teema ei ole samalla tavalla läsnä.

Karimin heterosuhteiden kuvauksissa korostuu seksin ohella enemmän myös ihmissuhteen emotionaalinen ja romanttinen puoli, kun taas Karimin homoseksuaaliset kohtaamiset

kytkeytyvät enemmän vain seksiin. Naisten kanssa Karimilla on seurustelusuhteita, mutta miesten kanssa pelkkiä satunnaisia seksikohtauksia. Yksi tyypillinen homoseksuaalisuuteen liitetty stereotypia onkin nähdä homoseksuaalisuus ylikorostuneesti seksin kautta. Tämä puolestaan noudattaa toiseuttamisen strategiaa, jossa toinen nähdään seksuaalisesti hillitsemättömänä, eli tavoiltaan sivistymättömänä, ja siten huonompana. Tämän strategian on myös Hall (2005, 198) nostanut esiin.

Changezin näkemyksissä intialaisista ja Karimin näkemyksissä homoseksuaalisuudesta voi nähdä piirteitä sisäistetyistä toiseudesta. Sisäistetty toiseus kuvaa sitä, että toiseutettu on tullut tietoiseksi stereotypisoidusta kuvasta, jota hänen edustamalleen ihmisryhmälle on ulkopuolelta tarjottu. Sisäistetty toiseus voi ilmetä esimerkiksi käsityksinä omasta tai edustamansa ihmisryhmän ulkonäöstä, kulttuurista, kyvyistä, toimintatavoista tai sosiaalisesta asemasta suhteessa toisiin. Sisäistetty toiseus ei tarkoita sitä, että kyseinen henkilö olisi stereotypian kaltainen tai toimisi stereotypian olettamalla tavalla. Hän voi olla sitä tai olla olematta. Sisäistämisessä on kyse siitä, että stereotypiasta on tietoinen ja stereotypiaan joutuu ottamaan jonkinlaisen kannan. Karim esimerkiksi arvelee Changezin solvaavan jokaista vastaan tullutta pakistanilaista ja intialaista (EB, 249). Halu erottautua niistä sisäistetyistä stereotypioista, joita ulkomaailma intialaisiin tai pakistanilaisiin liittyy, on niin voimakas, että Changez mieluummin asettuu rasistin rooliin kuin samaistuu tuohon stereotypiaan tai yrittää taistella sitä vastaan pehmeämmin keinoin. Myös Karim näyttää omaksuneen negatiivisen suhtautumisen homoseksuaalisuuteen, sillä hän ei varsinaisesti kyseenalaista homoseksuaalisuuteen liitettyjä negatiivisia stereotypioita vaan pikemminkin uusintaa niitä.

Myöskään Anwarin suhtautuminen juuriinsa ei ole ongelmaton. Eräässä kohdassa hän toteaa Intian olevan lämpimätä paikka, johon hän ei halua palata, koska ”» [...] Siellä on likaista ja kuumaa, ja siellä repii perseensä, jos yrittää saada jotain aikaan. [...] »” (EB, 79). Likaisuuden teema toistuu jälleen, mutta kohde on toinen kuin esimerkiksi Haroonin kuvauksessa. Toisaalta Anwar myös tukeutuu tiukasti intialaisiin muslimijuuriinsa sillä hetkellä, kun hän päättää naittaa tyttärensä Changezille. Hänen käsityksensä intialaisista muslimeista on kuitenkin yleistävä. Kun hänelle mainitaan siitä, että nykyaikana jokaisen kuuluisi voida valita itse oma aviopuolionsa, hän toteaa: ”» Se ei ole meidän tapa, poika. Meidän tapa on tiukka. Tyttö tekee niin kuin minä käsken, tai minä kuolen. »” (EB, 73.) Anwar tekee yleistyksen, jonka mukaan hänen tapansa edustaa kaikkien intialaisten muslimien tapaa, vaikka näin ei todellisuudessa ole.

Argumentti on eksklusiivinen siinä mielessä, että hän sulkee intialaisten muslimien ulkopuolelle henkilöt, jotka eivät kannata järjestettyjä avioliittoja.

Haroon suhtautuu negatiivisesti muslimeihin, vaikka hänellä itselläänkin on muslimitausta. Karim kertoo isänsä olevan tyytyväinen, jos hän seurustelee kenen tahansa kanssa, kunhan tuo joku ei ole poika tai muslimi. Muslimin kanssa naimisiin meneminen kun aiheuttaisi ongelmia, esimerkiksi myötäjäisten muodossa. (EB, 89.)

4 Toisten vähemmistöryhmien esittäminen

Esikaupunkien Buddha -kirjassa osansa yleistyksistä ja stereotyyppioista saavat myös toiset vähemmistöryhmät. Haroonin suhtautuminen homoseksuaaleihin on negatiivisesti sävytynyttä. Kun hänelle selviää Karimin ja Charlien välinen suhde, hän haukkuu Karimia perseenpanijaksi ja hinttariksi. Myöhemmin kuva täydentyy, kun isälle selviää Karimin ja Eleanorin suhde:

Tiesin että se oli helpotus isälleni, joka pelkäsi niin kovasti minun heittäytyvän homoksi, ettei uskaltanut edes mainita koko asiaa. Hänen muslimimielestään oli kyllin paha, että ihminen oli nainen; mutta että mies kielsi miessukupuolensa, se oli perverssiä, itsetuhoisaa ja vaikka mitä. Aina kun huomasin isän hautovan sitä mielessään, otin puheeksi äidin – miten hän jakseli, mitä hän hommaili – koska tiesin, että tällöin syvä ahdistus syrjäyttäisi huolen seksuaalisesta suuntautumisestani. (EB, 204–205.)

Homoseksuaalisuuden kytkeminen naismaisuuuteen ja siten huonommuuteen on yksi hyvin tyypillinen stereotyyppiä (Kekki 2004, 15). Stereotyyppiä toistava on niin ikään asetelma, jossa lapsen homoseksuaalisuus on vanhemmalle väistämättä kriisi ja pelon kohde. Homoseksuaalisuuden ja perversion kytkeminen toisiinsa on myös hyvin tavallista. Juuri tähän kytkökseen pohjautuu myös sanan *queer* haltuunottaminen voimaannuttavaan käyttöön (Karkulehto 2004, 212). *Esikaupunkien Buddha* -kirjassa perverssiys liitetään paitsi miestenvälisiin suhteisiin myös naistenvälisiin suhteisiin. Kun Changezille selviää, että hänen vaimollaan on suhde naisen kanssa, hän kysyy: ”» [...] Miksi sinun pitää turvautua perversion? Olenko minä ainoa normaali ihminen jäljellä koko Englannissa?»” (EB, 327.) Changez itse käyttää kirjassa maksullisia heteroseksipalveluita. Hänen normaalinsa kuitenkin määrittäyty siten, että heteroseksipalveluiden käyttäminen kuuluu sen sisälle toisin kuin naistenvälinen rakkaus.

Karim kytkee isänsä suhtautumisen homoseksuaalisuuteen hänen muslimimieleensä. Tässä kohdassa Karim tekee yleistyksen, jonka mukaan muslimi ikään kuin väistämättä suhtautuu homoseksuaalisuuteen negatiivisesti. Todellisuudessa suhtautuminen ei ole kytköksissä yksiselitteisesti mihinkään uskontoon, kulttuuriin tai uskonnottomuuteen, sillä suhtautuminen vaihtelee yksilöiden välillä myös erilaisten ryhmien sisällä. 1970-luvun länsimainen Englanti ei ole ollut mikään homoseksuaalien onnena ei-muslimienkaan piireissä. Homoseksuaalisen kanssakäymisen salliva laki hyväksyttiin Iso-Britanniassa vasta vuonna 1967, mutta seuraavana vuonna homoseksuaalisuus kuitenkin listattiin mielenterveyden häiriöksi. (Hekma 2006, 346;

LGBTQ-histories). Tässä yhteydessä muslimi näyttäytykin synonyymina vanhanaikaisuudelle, jonka Karim liittää isänsä suhtautumiseen homoseksuaalisuuteen.

Karim myös yhdistää yleistäen muslimit ja patriarkaalisen ylivallan kohdassa, jossa käsitellään Anwarin aikeita naittaa tyttärensä Changezille (EB, 79). Vaikka pakkoavioliitot eivät ole aikoihin kuuluneetkaan länsimaiseen yhteiskuntaan, voi patriarkaatti muutoin hyvin vielä 1970-luvun yhteiskunnassa myös ei-muslimipiireissä. Muslimit representoivat patriarkaattinsa takia vanhanaikaisina ja ahdasmielisinä verrattuna ei-muslimeihin, vaikka todellisuudessa patriarkaatti on löydettävissä myös monista muista uskonto-suunnista ja kulttuureista.

Kuten aiemmassa luvussa käy ilmi, Changez suhtautuu negatiivisesti intialaisten ohella myös pakistanilaisiin. Hän kuitenkin tiedostaa pakistanilaisten osalta omat ennakkoluulonsa, ja toteaa: ” » [...] Minulla ei ole muita ennakkoluuloja kuin pakistanilaisia kohtaan, ja sehän on normaalia. » ” (EB, 323.) Intialaisten ja pakistanilaisten väliseen kireyteen vaikuttaa kyseisten maiden välinen sotaisia lähihistoria. Kuten jo aiemmin eräissä sitaatissa (sivulla 9) nousi esiin, englantilaiset sekoittavat intialaiset usein pakistanilaisiin. Tätä tapahtuu myös toisten vähemmistöjen ollessa kerronnan subjekteja. Eräissä kohdassa Karim kertoo latinalaisamerikkalaisen polkeneen hänen ohi pyörällään ja huutaneen ”» Haistakaa pakit paska. »” (EB, 66). On ilmeistä, että pakistanilaisuus näyttäytyy haukkumasanana *paki* niin valtaenemmistöjen, intialaisten kuin muidenkin vähemmistöryhmien kielessä.

Pakistanilaisten ohella *Esikaupunkien Buddha* -kirjassa negatiivisia kuvauksia liittyy satunnaisesti myös muihin uskonnollisiin tai kulttuurisiin vähemmistöihin. Esimerkiksi Anwar liittää negatiivisia kuvauksia jehovantodistajiin ja kiinalaisiin (EB, 35). Karim puolestaan liittää brasilialaisiin stereotypian, jonka mukaan heille kaikille samba ja laulu ovat tärkeitä (EB, 79). Allie taas luonnehtii isäänsä nimellä paskabuddha, mikä tuo buddhalaisuuteen negatiivisen sävyn (EB, 110). Edellä mainittuja ryhmiä representoidaan kirjassa sen verran harvalukuisesti, että niiden pohjalta ei voi tehdä päätelmiä siitä, miten yleisestä representoinnin tavasta on kyse. Lähinnä ne toimivat esimerkkeinä siitä, kuinka vähemmistökin voivat liittää toisiin vähemmistöihin yleistyksiä tai käyttää toisten ihmisten identiteettejä (mahdollisesti) kuvaavia termejä haukkumasanoina tai niiden osina.

5 Päätäntö

Erilaiset valtavähemmistöt nähdään usein stereotyyppien ja toiseuttamisen kohteina. Kohteeksi joutuminen voi tarkoittaa sitä, että kuvauksessa tehdään yleistyksiä, jotka vinoutuvat tyypillisesti negatiiviseen suuntaan. Toiseen liitetään piirteitä, joilla hänet ja hänen edustamansa ryhmä saadaan näyttämään erilaisuutensa ohella myös vertikaalisella asteikolla omaa ryhmää huonompana. Tutkielmassani olen nostanut lähilukemalla esiin sen, miten myös valtavähemmistöt voivat käyttää toiseuttamisen, stereotypisoinnin ja yleistämisen strategioita kertoessaan valtaenemmistöistä, omasta viiteryhmästään tai toisista valtavähemmistöistä. Keinot ovat monessa suhteessa hyvin samanlaisia kuin silloin, jos representoijana on valtaenemmistö ja sen kohteena valtavähemmistö.

On kuitenkin yksi erottava piirre, joka tutkielmassani nousi esiin. Tuo piirre on valtavähemmistöjen tapa monin paikoin representoida ja tehdä eroa myös suhteessa omaan oletettuun vähemmistöviiteryhmäänsä. Henkilöhahmot ikään kuin käyvät jatkuvaa identiteettiäistelua sen suhteen, ovatko he sisäistämiensä stereotyyppien kaltaisia vai eivätkö ole. On vaikea kuvitella kirjaa, jossa länsimainen, valkoinen heteromieshenkilö pohtisi yhtä monipuolisesti suhdettaan länsimaisuuteen, valkoisuuteen, heteroseksuaalisuuteen ja miehisyyteen kuin tutkimuskohteenani olevan kirjan henkilöhahmot pohtivat kirjassa erilaisia identiteettejä. Ilmiön voi tulkita johtuvan siitä, että valkoisella, länsimaisella heteromiehellä ei asemastaan johtuen ole ollut tarvetta ottaa kantaa ennakkoluuloihin ja stereotyyppien, jotka häneen kohdistuvat. Valkoisuutta ei ole nähty rotuna eikä heteroseksuaalisuutta ole nähty seksuaalisuutena. Valkoisuuden osalta tutkielmani ehkä nostaa esiin joitakin kirjassa representoituja stereotyyppien, joihin valkoiset voivat omaa identiteettiään peilata.

Tutkielmassani olen nostanut esiin myös sen, millä tavalla valtavähemmistöihin kuuluvat hahmot representoivat toisia vähemmistöjä. Vähemmistöjä saatetaan helposti niputtaa yhteen ajatellen, ettei erilaisten vähemmistöjen välillä ole valtahierarkioita. Tutkielmani pohjalta on vaivatonta havaita, että hierarkioita on. Kerronnan subjektista riippuen objektit sijoittuvat vertikaalisella ulottuvuudella eri tavoin. Esimerkiksi intialainen, joka tunnistaa intialaisuuteen liitetyn likaisuuden, saattaa kuitenkin itse samalla tavalla liittää likaisuuden vaikkapa homoseksuaalisuuteen. Valtavähemmistöön ja kerronnan objektiasemaan kuulumisen ei tarkoita sitä, etteikö sama henkilöhahmo voisi langeta itse stereotypisoinnin ja yleistämisen ansaan samaan aikaan, kun se toisaalla yrittää näitä ansoja purkaa. Ehkä juuri liike,

jossa stereotyyppioita ja eroja samaan aikaan sekä puretaan että rakennetaan, on yksi ylirajaista kirjallisuutta kuvaava piirre.

Lähteet

Tutkimuskohde

Kureishi, Hanif 1991. *Esikaupunkien Buddha* [=EB]. (*The Buddha of Suburbia*, 1990). Suomentanut Seppo Loponen. Juva: WSOY.

Tutkimuskirjallisuus

Hall, Stuart 2005. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Hekma, Gert 2006. Homojen maailma vuodesta 1980 nykypäivään. Teoksessa Robert Aldrich (toim.), *Rakkaus samaan sukupuoleen. Homoseksuaalisuuden historia*. Multikustannus. 333–363.

Hupperts, Charles 2006. Homoseksuaalisuus Kreikassa ja Roomassa. Teoksessa Robert Aldrich (toim.), *Rakkaus samaan sukupuoleen. Homoseksuaalisuuden historia*. Multikustannus. 29–55.

Karkulehto, Sanna 2004. Mikä ihmeen queer? : Queer-teoriasta kirjallisen ja visuaalisen kulttuurin tutkimuksessa. Teoksessa Veijo Pulkkinen (toim.), *Lukulampun valo*. Oulu: Taida. 209–245.

Kekki, Lasse 2004. Pervot pidot. Johdanto homo-, lesbo- ja queer-kirjallisuudentutkimukseen. Teoksessa Lasse Kekki & Kaisa Ilmonen (toim.), *Pervot pidot. Homo-, lesbo- ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*. Helsinki: Like. 13–45.

Kuortti, Joel 2007. Jälkikoloniaalisia käännöksiä. Teoksessa Joel Kuortti, Mikko Lehtonen ja Olli Lyötty (toim.), *Kolonialismin jäljet. Keskustat, periferiat ja Suomi*. Helsinki: Gaudeamus, 11–26.

LGBTQ-histories. <https://www.bl.uk/LGBTQ-histories/lgbtq-timeline#Sexual%20Offences%20Act> (Viitattu 5.12.2022).

Nyman, Jopi 2010. Pakolaisuus Britannian mustassa kirjallisuudessa. Teoksessa Eila Rantonen (toim.), *Vähemmistöt ja monikulttuurisuus kirjallisuudessa*. Tampere: Tampere University Press, 195–219.

Nissilä, Hanna-Leena 2016. ”Sanassa maahanmuuttaja on vähän kitkerä jälkimaku”: Kirjallisen elämän ylitraumaistuminen 2000-luvun alun Suomessa. *Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora* 136. Oulun yliopisto, Oulu.

Stein, Mark 2004. *Black British literature. Novels of Transformation*. The Ohio State University.

Valovirta, Elina 2010. Ylirajaisten erojen politiikkaa. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi & Tuula Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen*. Helsinki, Hakapaino. 92–105.